

**Євгенія Леонідівна БОЛЬШАКОВА**

здобувач кафедри менеджменту, Полтавська державна аграрна академія

E-mail: [iriska7@ukr.net](mailto:iriska7@ukr.net)

**СТІЙКИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ М'ЯСОПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ:  
ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

Большакова, Є. Л. Стійкий розвиток підприємств м'ясопереробної промисловості: особливості державного регулювання [Текст] / Євгенія Леонідівна Большакова // Український журнал прикладної економіки. – 2019. – Том 4. – № 3. – С. 260–272. – ISSN 2415-8453.

**Анотація**

*У статті розглянуто специфіку та спрямованість стійкого розвитку українських м'ясопереробних підприємств. Визначено недоліки у державному регулюванні підприємств м'ясопереробної промисловості. Обґрунтовано необхідність формування механізму державного регуляційного впливу в межах забезпечення стійкого розвитку м'ясопереробної промисловості в Україні. Виділено основні напрямки реалізації державної політики з метою забезпечення стійкого розвитку м'ясопереробної промисловості в Україні. Визначений інструментарій стійкого зростання підприємств м'ясопереробної промисловості в Україні.*

*Практичне застосування запропонованого інструментарію має свої переваги, а саме: виробники м'ясної продукції отримують необхідні кредитні ресурси під заставу виробленої продукції; гарантія високоякісної та дієвої системи сировинного забезпечення, що дає можливість здійснювати операції за заздалегідь регламентованими умовами, що відповідають критеріям актуальності, прозорості та об'єктивності; можливість врегулювання фінансово-економічних відносин між виробниками м'яса та заготівельними організаціями з оптових і роздрібних продажів.*

*Доведено, що кінцевий результат реалізації м'ясної продукції варто розподіляти між усіма учасниками виробничо-торговельних відносин залежно від їх витрат. Важливо одночасно й оперативно коригувати фінансово-економічні відносини між сторонами в контексті виробничо-торговельних відносин. Наразі сучасні м'ясопереробні підприємства переживають суттєві труднощі, викликані необхідністю скорочення об'ємів виробництва та дефіцитним кадровим забезпеченням. У зв'язку з цим значна частина виробничих потужностей працює у півсили, що призводить до експлуатаційних витрат і, як наслідок, до значного зростання ціни на готову продукцію.*

*За результатами проведеного дослідження доведено, що досягти позитивних тенденцій у функціонуванні вітчизняних промпідприємств м'ясопереробної галузі та їх соціально-економічної стійкості можна шляхом успішної реалізації на загальнонаціональному рівні нормативно-правових, фінансово-кредитних, ліцензійних, тарифних та антимонопольних заходів.*

**Ключові слова:** підприємства м'ясопереробної промисловості, напрямки державного регулювання, механізм державного регуляційного впливу, інструментарій стійкого зростання підприємств.

**SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF MEAT-PROCESSING ENTERPRISES: PECULIARITIES OF STATE REGULATION**

**Abstract**

*The article deals with the specificity and orientation of sustainable development of Ukrainian meat processing enterprises. Weaknesses in the state regulation of meat processing enterprises are identified. The necessity of forming a mechanism of state regulatory influence is substantiated within the framework of ensuring the sustainable development of the meat processing industry in Ukraine. The main directions of the state policy implementation are given in order to ensure sustainable development of the meat processing industry in Ukraine. The tool for sustainable growth of meat processing enterprises in Ukraine has been identified. The practical application of the proposed tools has its advantages, namely: producers of meat products receive the necessary credit resources as collateral for manufactured products; guarantee of a high-quality and effective system of raw material security, which enables to carry out operations under pre-regulated conditions that meet the criteria of relevance, transparency and objectivity; the possibility of regulating the financial and economic relations between meat producers and procurement organizations for wholesale and retail sales.*

*Based on the conclusions drawn, it has been proved that the end result of the sale of meat products should be shared among all participants in the production and trade relations, depending on their costs. It is important to simultaneously and promptly adjust the financial and economic relations between the parties in the context of industrial-trade relations. At present, modern meat processing companies are experiencing significant difficulties due to the need to reduce production volumes and shortage of staff. As a result, much of the production capacity is half-force, which results in operating costs and, as a consequence, a significant increase in the price of final products.*

*According to the study results, it is possible to achieve positive trends in the functioning of the meat processing industry as a whole and the socio-economic sustainability of the domestic industrial enterprises of the analyzed industry in particular by successfully implementing national, regulatory, financial, licensing, tariff and antitrust standards at the national level.*

**Keywords:** *meat processing enterprises, directions of state regulation, mechanism of state regulatory influence, tools for sustainable growth of enterprises.*

**JEL classification: Q13; Q18**

---

**Вступ**

У сучасних євроінтеграційних умовах в Україні проблеми забезпечення стійкого розвитку підприємств та його державного регулювання є актуальними. Мета державного регулювання в цій сфері полягає у забезпеченні сприятливих умов для подальшого економічного зростання в Україні, досягнення соціальної та екологічної стабільності, підвищення рівня глобальної конкурентоспроможності. Разом із цим система державного регулювання повинна базуватися на функціонуванні механізму, що передбачає визначення головних методів, важелів, інструментів, нормативного та інструктивного забезпечення державного регулювання стійкого розвитку. Проблемні питання державного регулювання, зокрема і у контексті стійкого розвитку підприємств, досліджували такі науковці як: Астапова Г. В., Астапова Е. А., Атаманчук Г. В., Бакуменко В. Д., Бобилев С. Н., Боженьова І. М., Гришан Ю. П., Ковалюк О. М., Лойко Д. П., Макеєнко П. А., Машков О. А., Надолішній П. І., Нижник Н. Р., Тихомиров Ю. А. та інші. Проте детальнішого розгляду потребує питання щодо

---

обґрунтування механізму державного регуляційного впливу в межах забезпечення стійкого розвитку м'ясопереробної промисловості в Україні.

### **Мета дослідження**

Метою роботи є дослідження особливостей стійкого розвитку підприємств м'ясопереробної промисловості в Україні з урахуванням державного регулювання галузі.

### **Виклад основного матеріалу дослідження**

Вагомою інфраструктурною складовою агропромислового комплексу України в контексті забезпечення продовольчої безпеки країни виступає м'ясопереробна галузь. Практика показує, що у процесі виробничо-технологічної заготовки м'яса та м'ясопродуктів ця галузь перебуває у прямій і непрямій залежності від сільськогосподарських і тваринницьких суб'єктів господарювання, які, відповідно, в системі галузевого державного планування мають вигляд територіальних сировинних сегментів м'ясопереробної промисловості.

Експерти переконані, що запорукою стабільного розвитку вітчизняної м'ясної промисловості є сировинне різноманіття та розвиток інфраструктури сировинного забезпечення. Саме з цієї позиції слід розглядати специфіку та спрямованість стійкого розвитку українських м'ясопереробних промпідприємств, відштовхуючись від головних положень реалізації сучасної державної політики та беручи до уваги безумовний факт конвергенції проблематики міжгалузевого характеру (сільське господарство ↔ тваринництво ↔ транспортне забезпечення ↔ первинна переробка худоби ↔ виробництво готових м'ясних продуктів ↔ трансфер ↔ реалізація на рівні спеціалізованих магазинів і мережевого торгового ритейлу).

Внаслідок детального вивчення основних тенденцій розвитку вітчизняної м'ясної промисловості нами було сформульовано перелік актуальних проблем української переробки, що останнім часом отримали системний характер. Він обумовлений, у першу чергу, недостатнім розвитком секторів сировинного забезпечення та первинної переробки худоби. В умовах фінансової підтримки інфраструктурного та інституційного характеру державний інструментарій регулювання нормативно-правового забезпечення й тарифів обов'язково має розглядатися як визначальний вектор функціонального розвитку агропромислового комплексу, що безпосередньо впливає на показники заготовки м'яса та виробництва високоякісної м'ясної продукції.

За офіційними даними державних органів статистики та профільних видань об'єм фінансової підтримки суб'єктів господарювання вітчизняної м'ясопереробної галузі доволі значний. З огляду на отримувані доходи, «вливання» набагато більші порівняно з країнами з аналогічним рівнем розвитку або з державами з розвиненою економікою. З огляду на цей факт об'єктивною причиною дуже низького рівня конкурентоспроможності українських м'ясопереробних підприємств не може бути обсяг фінансової підтримки з боку держави. На нашу думку, причиною ситуації, яка склалася, є динаміка об'ємів імпорту сільськогосподарської продукції та недостатня реалізація природного потенціалу в рамках сировинної та переробної сфери м'ясної промисловості.

Переконані, що в умовах жорсткої конкурентної боротьби, неконтрольованого ввезення імпортової сировини проблема забезпечення державної підтримки набуває все більшої актуальності. Ефективна реалізація державної стратегічної підтримки дозволила б мобілізувати потенціал виробництва, розвинути інфраструктуру та, зрештою, зміцнити позиції українських сільськогосподарських товаровиробників на внутрішньому та зовнішньому ринку (рис. 1).

Отже, як свідчить зміст рис. 1, практична реалізація зазначеного механізму регулювання призведе, на наше переконання, до радикального перегляду існуючих принципів, норм і підходів проведення державної політики у контексті забезпечення стійкого розвитку української м'ясопереробної промисловості. Зрештою, це сприятиме

тому, що державна політика відповідатиме запитам сучасної конкурентної боротьби сільськогосподарської продукції, сировини за достойне місце на регіональному та світовому м'ясному ринку та основним аспектам нагальних проблем цієї сфери.

Беремося стверджувати, що вдало організована державна стратегія забезпечення стійкого розвитку м'ясопереробного сектору української економіки передбачає виконання низки системних напрямків реалізації (рис. 2).



**Рис. 1. Механізм державного регуляційного впливу у межах забезпечення стійкого розвитку м'ясопереробної промисловості [розроблено автором]**

Серед основних чинників, які стримують стійкий розвиток вітчизняного м'ясного виробництва та не дають змогу Україні ввійти до когорти світових експортерів

м'ясопродуктів, можна виділити як внутрішні, так і зовнішні суб'єктивні причини. Когерентно вони обумовлюють підприємницькі ризики у м'ясному секторі економіки, збільшують прямі та опосередковані витрати, створюють складні адміністративні перешкоди і, як наслідок, культивують у галузі несприятливий інвестиційний клімат.



**Рис. 2. Напрямки реалізації державної політики з метою забезпечення стійкого розвитку м'ясопереробної промисловості [розроблено автором]**

Застосовуючи прийом абстрагування, можемо виділити дві групи перешкод і проблем: інфраструктурні та інституційно-адміністративні. Виробники та переробники м'ясної продукції схильються до думки, що розвиток галузі поступово призводить до послаблення інфраструктурних перешкод, натомість проблеми адміністративного характеру посилюються. З цього випливає, що проблеми аналізованої галузі обумовлені здебільшого інституційною та макроекономічною ситуацією в країні, а тому вони апріорі не можуть бути вирішені компетентно в рамках однієї галузі. Позаяк можемо виділити комплекс заходів, спрямованих на мінімізацію окреслених проблем. В результаті використання ефективного інструментарію вони зможуть зорієнтувати м'ясне виробництво у напрямку стійкого розвитку. У процесі дослідження нами було з'ясовано, що державне регулювання виробництва позбавлене регіонального аспекту. Однак це не значить, що від держави на місця не доходять дотації та субсидії. Фактично

---

це означає, що цей фактор ігнорується під час регулювання окремих напрямків територіального розвитку та інноваційних промислових об'єктів м'ясної промисловості.

Порівняно з іншими індустріальними країнами в Україні експерти відзначають існування регіонально обумовленої концентрації м'ясного виробництва. Лише останнім часом ця ситуація почала поступово змінюватися: в окремих областях України формуються виробничі комплекси та територіальні кластери.

Саме там з'являється ймовірність появи нових інвестиційних проектів з утворення інноваційних тваринницьких кластерів. Аналіз наукових джерел показує, що створення галузевих агропромислових кластерів, територіальних промислових об'єднань – характерна риса розвинених в аграрному плані країн (Бразилії, Канади, США та ін.). З метою проведення комплексного, системного та поліаспектного дослідження розглянемо сектор кормового забезпечення з урахуванням територіального планування. За офіційними статистичними даними, кормове рослинництво м'ясної промисловості зосереджено головним чином на Півдні України. У південних регіонах, що мають конкурентні переваги порівняно з іншими областями, фіксується гіпертрофований розвиток окремих галузей.

На нашу думку, активізація та концентрація виробничих потужностей сприятиме формуванню конкурентного середовища, аутсортингу, підвищуватиме ефективність виробництва, створюватиме сприятливі умови для розвитку супутніх виробництв. За таких умов буде сформовано раціональну інфраструктуру не лише в плані забезпечення трансферу, а й у контексті організації збереження, забою та первинної обробки худоби. За оцінками експертів, економічно вигідно розвивати спеціалізацію південних і центральних регіонів України у напрямку м'ясного виробництва (свинарства, птахівництва, великої рогатої худоби, вівчарства), бо вони оптимально вигідно розташовані відносно ринків збуту продукції. Натомість проекти, присвячені імпортозаміщенню, краще концентрувати в регіонах, найбільше забезпечених зерном, зокрема південь України. Що стосується кормового рослинництва – його також слід розвивати систематично, враховуючи специфіку областей (транспортні, економічні, кліматичні, географічні, ресурсні та інші особливості). Таким чином, вміло організований державний регулюючий інструментарій здатний покращити конкурентоздатність вітчизняної м'ясної індустрії та стимулювати її подальший стійкий розвиток. Досягти цього можна шляхом запровадження територіального планування, прогнозування та раціонального розташування виробничих потужностей.

Для об'єктивної оцінки поточної ситуації пропонуємо розглянути особливості реалізації цільових регіональних і міжрегіональних інвестиційних проектів з розвитку окремих напрямків виробництва та переробки м'яса як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Передусім варто виділити пріоритетні напрямки інвестування.

❖ Розвиток скотарства з частково пасовиським утриманням худоби. На цих територіях є значний потенціал для подальшого розвитку пасовиськ, які наразі нераціонально використовуються. Цей факт обумовлений, у першу чергу, нерівномірним розселенням, що вимагає організації невеликих родинних ферм тваринницького напрямку. Переконані, що розвиток цього напрямку в перспективі призведе до отримання значного соціально-економічного ефекту в тих зонах, що, за оцінками експертів, залишаються проблемними.

❖ Розведення кіз, овець та іншої худоби в степовій зоні.

❖ Створення заготівельних кластерів задля інтенсифікації ведення птахівництва, свинарства та вівчарства, оскільки саме східні регіони України відчувають дефіцит виробництва, споживання свинини та м'яса птиці.

Резюмуючи вище викладений матеріал, стверджуємо, що одним із найважливіших факторів імпортозаміщення в контексті функціонування вітчизняної м'ясної промисловості є відновлення конкурентоздатності зернового комплексу. Наразі

---

цей комплекс достатньо конкурентоздатний, а його продукція користується попитом. Девальвація нацвалюти у 2014-2015 рр. призвела до залучення значних інвестиційних вкладень як у державний, так і в приватний сектор економіки. Водночас стагнація посівних площ під зерновими культурами (зокрема, пшеницею) свідчить про те, що наявний потенціал країна не реалізує в повному об'ємі. Це стосується і внутрішнього споживання, і експортного постачання. На думку експертів [1; 3; 5], критичний фінансовий стан багатьох вітчизняних господарств підтверджує той факт, що в галузі сформувався цілий комплекс системних проблем, вирішення яких передбачає розвиток державних інститутів і системи управління в цілому. Розв'язати ці проблеми без проведення детального аналізу апіорі неможливо.

Не менш актуальною проблемою в контексті розвитку української економіки в цілому та м'ясної промисловості зокрема залишається зависока вартість кредитних послуг. Доступність капіталу залежить від методів державного регулювання, оскільки процентні ставки за кредитами, як правило, субсидіюються державою, внаслідок чого реальна ставка виявляється наближеною або навіть нижчою за показник інфляції. Однак практика показує, що наразі однією з найважливіших проблем для великих українських м'ясопереробних підприємств залишається не ставка по кредиту, а перспектива довгострокового кредитування, адже кредитні установи видають кредити строком до 5 років. Позаяк реалізація проектів з розвитку тваринницького комплексу та збільшення потужностей первинної переробки худоби вимагає більш тривалого кредитування, строком на 10 років і довше. Серед інших недоліків у цьому контексті можна виділити такі чинники:

- ❖ з урахуванням ризикової ситуації кредити надаються на короткий період окупності;

- ❖ на практиці механізм державного субсидіювання галузі є досить тривалим і проблематичним у плані реалізації;

- ❖ наразі інструментарій заставного забезпечення кредитних ресурсів позичальника до кінця не продуманий, частково через неможливість повноцінного використання у якості застави земельних ділянок. Отже, для забезпечення стійкого розвитку підприємств м'ясної промисловості усвідомлення вказаних вище чинників відіграє вирішальне значення, адже строк від початку фінансування проекту до випуску готової продукції складає 3-5 років, а термін повної окупності інвестиційних вкладень – орієнтовно 10-15 років.

В розвинутих країнах кредитні установи є важливою складовою банківської системи, адже вони кредитують як великі виробничі об'єднання, так і локальні інфраструктурні проекти. То ж на наше переконання, дієвим шляхом ефективної організації кредитування виробників м'яса та м'ясопродуктів може стати створення кредитних кооперативів чи товариств, чия б діяльність було спрямована на кредитну взаємодопомогу, взаємне кредитування тощо. Окрім того, беручи до уваги погляди експертів та офіційні статистичні дані, беремося стверджувати, що в умовах загального спаду темпів м'ясного виробництва для подолання окреслених проблем варто врегулювати відповідні норми вітчизняного законодавства.

Ще одним перспективним напрямком розвитку м'ясної промисловості в Україні може стати створення та збільшення виробничих фондів у формі тваринницьких комплексів і фермерських господарств у принципово нових географічних локаціях. Однак подібні проекти вимагатимуть значних інвестиційних вкладень, а значить, ймовірно, їх реалізація відбуватиметься далеко від селищ. Відтак актуалізується проблема розвитку транспортно-інженерної інфраструктури: дорожньої розв'язки, трансферу, газо- та водопроводів, електрики та підключення нових об'єктів.

Вітчизняна законодавча база та принципи функціонування природних монополій передбачають, що витрати інфраструктурного характеру зазвичай покладаються на

---

замовника та інвестора. Подібний підхід за кордоном не практикується, бо в країнах Європи ці витрати покриваються держслужбами та відповідними організаціями. Однак вартість цих робіт зазвичай необґрунтовано завищена та супроводжується бюрократично-адміністративними перешкодами. Витрати такого плану інвестиційних проектів для великих промислових об'єктів складають 15-30 % від всього кошторису робіт, а тому це призводить до суттєвого погіршення показників дохідності та окупності. І хоча деяким регіонам вдається частково або повністю компенсувати ці витрати – це негативно впливає на баланс місцевих бюджетів. Постає необхідність фінансової підтримки цих проектів з боку держави, але для цього слід детально вивчити особливості фінансування природних монополій та проаналізувати принципи їх взаємодії з потенційними замовниками. Отже, сукупність означених проблем потребує оперативного вирішення, що неможливо без активного залучення керівництва профільних структур. З огляду на вищезазначені факти, стверджуємо, що технічний регламент виготовлення ковбасних продуктів має підпорядковуватися рекомендаціям щодо складу в цих виробках не м'ясної сировини (на практиці це важко реалізувати технічно), а білків тваринного та рослинного походження з акцентом на тому, що вміст жирової маси має бути мінімізований. Переконані, що саме такий підхід дозволить покращити якість продукції, що випускається, вирішити актуальні нормативно-правові проблеми функціонування галузі, стимулювати подальший розвиток вітчизняного птахівництва та, що не менш важливо, суттєво покращити якість харчування населення.

Далі перейдемо до аналізу переробного сектору м'ясної промисловості. Одразу відзначимо, що сучасні м'ясопереробні підприємства змушені оперативно адаптуватися до викликів ринкової економіки. Це значить, що вибудовувати виробничо-економічні відносини вони повинні з огляду на низку факторів: актуальні потреби споживачів, вимоги щодо якості та ціни продукції, що випускається, рівень конкуренції в галузі, закон попиту та пропозиції і т.д. Оскільки державна підтримка промпідприємств, що спеціалізуються на переробці м'яса, доволі обмежена, виробництво має ставати більш інноваційним. Для цього необхідно залучати більше капіталовкладень, але для цього треба створити сприятливі умови економічного середовища.

На нашу думку, стійкий економічний розвиток м'ясопереробного виробництва фактично означає досягнення пріоритетних напрямків розвитку виробництва в цілому та кожного окремо взятого промпідприємства. Сенс підвищення стійкості м'ясного виробництва в контексті реалізації прогностично-планової стратегії полягає у збільшенні результатів на кожну одиницю на всіх етапах технологічно-виробничого ланцюга. Досягти цього можна шляхом активної апробації інноваційних технологій, оптимізації використання інвестиційних ресурсів та економії поточних витрат (маємо на увазі ресурси, що використовуються). Узагальнюючи вище викладений матеріал, нами було розроблено перспективний інструментарій досягнення стійкого розвитку вітчизняними підприємствами м'ясопереробної галузі, що демонструє рис. 3.

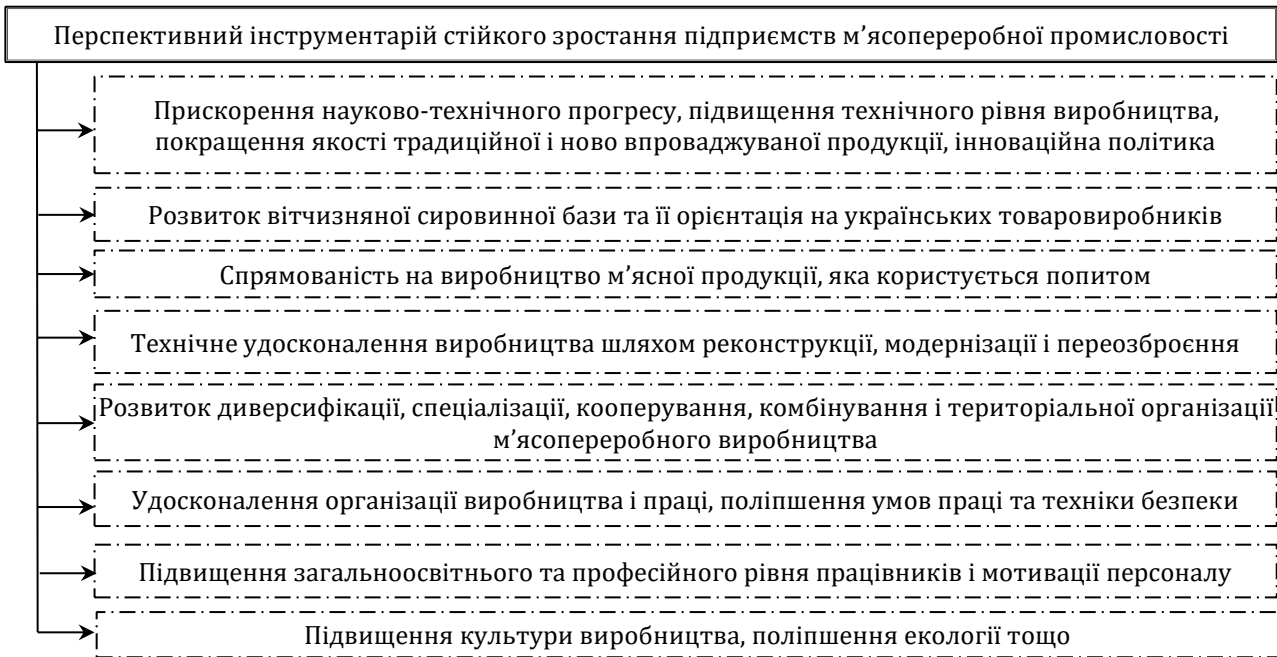
З позиції державного управління, для розробки та реалізації механізму стійкого розвитку галузевих промпідприємств необхідно здійснити комплекс заходів фінансового характеру, які полягають у таких твердженнях.

По-перше, надзвичайно важливо вивести з податкових відрахувань показники збільшення обсягів реалізованої продукції в результаті санації, модернізації промислових об'єктів або збільшення експорту за конкретно взятий період. Зазначений підхід особливо актуалізується в контексті функціонування підприємств м'ясопереробної промисловості, які останнім часом активно виходять з кризового стану та зміцнюють свої позиції на споживчому ринку.

По-друге, додатковий фінансовий результат, отриманий промпідприємством у результаті покращення якості фірмової продукції, оптимізації собівартості виробництва (з урахуванням поточних цін на сировину, матеріали, комплектуючі тощо) не повинен



оподатковуватися. Такі дії стимулюватимуть оновлення асортименту, формування дієвої логістичної виробничої бази та діджиталізацію технологічного оснащення.



**Рис. 3. Перспективний інструментарій стійкого зростання підприємств м'ясопереробної промисловості [розроблено автором]**

По-третє, якщо зростання об'ємів реалізації готової продукції відбувалося впродовж звітного періоду, варто звільнити промпідприємство м'ясопереробної промисловості від оподаткування тієї частини майна, яка безпосередньо залучалася для виробництва конкурентоздатної м'ясної продукції. Для цього не зайвим нам видається контроль податкової інспекції над використанням амортизаційного фонду підприємств м'ясопереробної промисловості. За умови його використання не за цільовим призначенням варто буде виокремити зазначену частину з переліку виробничих витрат і реалізувати систему оподаткування як для прибутку. Щодо зазначених у першому та другому пунктах моментах, ці пільги можна використовувати лише в умовах зростання прибутку промпідприємства, що отримало пільги на закупівлю інноваційного устаткування, оновлення оборотних коштів, інвестицій.

М'ясокомбінатам, що користуються подібним заохоченням, рекомендуємо розробити інвестиційні програми, які б ефективно виконували функцію контролю та корегування поточних механізмів надання податкового кредиту. У цьому контексті важливого значення набуває факт звільнення від податків у місцевий і державний бюджет тієї частини прибутку, яку було використано в процесі розвитку виробничо-організаційної системи, придбання устаткування, фінансування інноваційних проектів і конструкторсько-дослідницьких робіт. Варто зазначити, що подібний підхід має шанси на ефективну реалізацію лише за умови наявності інвестиційної бази та жорсткого контролю з боку органів оподаткування. Ці пільги стосуються усіх м'ясопереробних підприємств, що відповідають регламентованим вимогам і, як наслідок, отримують право на виробничо-господарську діяльність.

На думку експертів, процес комерціалізації банківської системи призвів до цільової переорієнтації, яка полягає у відмові від реалізації першочергової функції – виробничого інвестування. Натомість діяльність банківської системи зосередилась на процесах спекулятивного характеру, спровокованих нестабільністю національної валюти. Зокрема, маються на увазі операції з цінними паперами, короткострокові позики з високою відсотковою ставкою, що суттєво відрізняється від ставки міжбанківського кредиту, що за умови фінансово стабільної ситуації не знижувалася нижче 18 %.

---

Доля виробничих інвестицій комерційних банків, за оцінками спеціалістів, наразі складає 1-5 % від загального об'єму. У зв'язку з цим постає гостра необхідність створення системи надання комерційних інвестиційних кредитів для підприємств м'ясопереробної галузі на лояльних умовах. Однак перед цим варто детально проаналізувати перспективи застосування виробничого інвестування. Зокрема, для цього Національний банк може знизити ставку на міжбанківське кредитування з метою виробничого інвестування комерційних банків до рівня, за якого показники виробничих інвестицій не поступатимуться показникам низькорентабельних підприємств. Комерційні банки, що отримали прибуток у результаті виробничого інвестування, теж мають бути звільнені від оподаткування. Не менш важливою, на нашу думку, залишається проблема трансформування системи інвестування м'ясної промисловості. Один із варіантів її вирішення – залучення резервів Нацбанку, розміщених у зарубіжних інституціях.

Отже, наведені заходи не лише здатні створити сприятливе інноваційно-інвестиційне середовище, а й суттєво збільшити тиск на фінансову систему України. Позаяк в сукупності вони формують позитивний полівекторний ефект і підприємницький клімат, що сприяє стійкому розвитку вітчизняної м'ясопереробної промисловості.

У перспективі структуру м'ясної галузі формуватимуть прямі державні інвестиції, спрямовані в соціально значимі, науково обґрунтовані та експортно зорієнтовані промпідприємства. Для цього необхідно забезпечити фінансування загальнонаціональної інвестиційної програми з бюджету в повному об'ємі. Окрім того слід розглянути можливість використання бюджетних кредитів з цією метою. Говорячи про заходи підтримки в контексті реалізації диференційованого підходу до товаровиробників актуалізується напрямок капіталізації оборотних активів реструктуризації боргів промпідприємств м'ясопереробної галузі.

За офіційними даними, в Україні оборотні ресурси в межах м'ясної промисловості з початку 90-х рр. ХХ ст. зменшилися в 6-7 разів. Кардинально змінити ситуацію на краще зможе нарощування оборотних засобів за рахунок розширення та покращення умов отримання податкового кредиту та використання інших джерел. Наряду з цим варто здійснювати одночасний контроль і стимулювання виконання інвестиційних проектів за рахунок надання інвестиційних кредитів на пільгових умовах. Метою їх отримання може стати проведення робіт, передбачених державною інвестиційною програмою.

Держава має взяти на себе зобов'язання щодо розвитку системи гарантій для вітчизняних і закордонних інвесторів збереження фінансових вкладень у конкретні промпідприємства. Не зайвим видається цей підхід і по відношенню до м'ясопереробних підприємств, що вже мають вихід на ринки збуту продукції та перспективи розширення виробництва. Однак для цих промпідприємств необхідно розробити спеціальну схему оподаткування, яка б стимулювала, в першу чергу, інноваційно-інвестиційну та виробничу діяльність, передбачаючи можливість відтермінування та розстрочки виплати заборгованості, оплати ресурсів тощо. Відтермінування платежів можна оформити як податкові канікули або податковий кредит. Достатньо перспективними та дієвими нам видаються заходи взаємозаліків боргів за безпосередніми торговельними ланцюжках руху товарів. Таким чином, підприємства, що мають значну дебіторську заборгованість, можуть суттєво покращити власний фінансовий стан. Однак слід зазначити, що застосування індивідуального відтермінування, податкових пільг та інших заходів підтримки виробничих структур має відбуватися поступово та вибірково лише після проведення комплексного аналізу фінансово-економічного становища підприємства, результатів реалізації інвестиційних програм, бізнес-планів, участі промпідприємства в інвестиційних проектах з орієнтовним фінансуванням не менше ніж 45 %, а також низки інших заходів, місією яких є оцінка повернення кредитів, що надаються.

Презентоване дослідження ілюструє концептуальну тезу про те, що управління з боку держави має сприяти вирішенню питань щодо підвищення ефективності

---

регулювання вітчизняного ринку м'ясної сировини з метою забезпечення дохідності сільськогосподарських товаровиробників, м'ясопереробних комбінатів, а також підвищення конкурентної привабливості українського ринку м'яса.

Отже, з вище викладеного матеріалу впливає щонайменше дві проблеми, актуальні для сучасної м'ясопереробної галузі: підвищення конкурентоздатності м'ясної продукції та імпортозаміщення на внутрішньому ринку. Для їх вирішення необхідно, перш за все, підвищити якість м'ясної сировини, підтримати рентабельність виробництва та збуту на належному рівні. В сукупності всі ці фактори зможуть гарантувати інвестиції для розширеного виробництва м'ясопродуктів. У свою чергу, система підтримки з боку держави має бути пластичною, ефективною, об'єктивною, відповідати принципам цільового призначення, транспарентності та актуальним потребам галузі. Фактично це означає, що державна програма оперативно адаптується до мінливого навколишнього середовища, сприяє якісній структурній трансформації та зміні концентрації м'ясного виробництва в рамках основних зон спеціалізації.

Механізм реалізації державницьких рішень позитивно впливає і на процес ціноутворення, і на регулювання тенденцій ринку сировини, продовольства та сільськогосподарських товарів, сприяючи бажаному рівню розвитку товарного виробництва в регламентованих об'ємах. У контексті організації системи державної підтримки вирішальну роль відіграє політика цінового регулювання, адже показники ціни – це засіб, а не управлінський об'єкт. З огляду на сучасні реалії, вирішення проблем неадекватності й нестабільності цінових коливань в сировинному секторі м'ясного виробництва стане найбільш ефективним за умови комплексного підходу в рамках митного регулювання та реалізації товарно-закупівельної політики.

З метою реалізації закупівельної інтервенції держава має бути зацікавлена в ефективній реалізації комплексу заходів митного врегулювання імпорту м'яса і м'ясопродукції. Беручи до уваги інтереси зацікавлених сторін, треба розробити ряд рішень, стимулюючих експортне постачання на фоні зниження цін та імпорту в період їх зростання. Важливо розрізняти експортні мита залежно від динаміки цін на внутрішньому та світовому ринку. Для м'ясних продуктів, ціни на які на внутрішнього ринку вищі за світові, при експорті та встановленні додаткового мита на імпорт, варто застосовувати інструмент субсидювання.

Сукупність проблемних питань щодо встановлення цін має вирішуватися за участі держави поетапно. Це означає, що чинники стабілізації цінових коливань беруться до уваги у процесі формування різного рівня бюджетів на майбутній фінансовий період. Цілеспрямовано й поступово вирішуючи означений комплекс проблем, слід виокремити фактори прямого/непрямого впливу мінімізації цінових балансів. Перша категорія фак-торів передбачає наступні компоненти: антимонопольну державну політику; показники співвідношення ціни на готову продукцію/ціни на сировину; безпосередні компенсації та дотації з місцевих і державних бюджетів на продукцію сировинного сектору [2].

Друга група чинників складається з таких елементів: пільгового кредитування галузевих суб'єктів господарювання; пільгових надходжень для промпідприємств м'ясопереробної промисловості, що фіксують або знижують ціни на продукцію, яка реалізується за соціально обумовленими цінами; матеріально-технічне забезпечення лізингу; використання товарно-закупівельних інтервенцій для стабілізації внутрішнього продовольчого ринку та формування рентабельного виробництва.

Також у цьому контексті важливо брати до уваги фінансове забезпечення, спрямовуючи наявні ресурси на освіту, функціонування локальних лізингових фондів, метою яких є вдосконалення матеріально-технічної бази м'ясопереробних промпідприємств на лояльних умовах. На практиці постає необхідність створення такого механізму лізингових відносин, який би був спрямований на мінімізацію

---

монопольності з боку постачальників. На наше переконання, вирішальну роль у реалізації цього важливого процесу покликана відігравати мережа лізингових компаній у тандемі з комерційними фінансовими організаціями, а також промпідприємствами, що спеціалізуються на машинобудуванні. Для визначення номенклатури та об'ємів постачання машинобудівної техніки слід брати до уваги критерії встановлення мінімальної ціни та необхідних транспортних витрат на постачання та забезпечення якості устаткування. Отже, це важливо на етапі розробки порядку забезпечення вітчизняної м'ясопереробної галузі продукцією машинобудування на лізинговій основі.

Ще одним перспективним напрямком розвитку м'ясного виробництва є система застав. На практиці заставні ставки повинні бути нижчими порівняно з інтервенційними ставками на суму витрат, необхідних для зберігання, трансферу та сплати відсотків за кредитами. Якщо виникає ситуація, за якої виробник приймає рішення полишити кредит, його продукція стає власністю інтервенційного агентства. Якщо ж виробник вирішує реалізувати продукцію, він зобов'язується повернути отриманий займ у повному об'ємі.

На нашу думку, активне застосування зазначеного інструментарію має свої переваги:

- ❖ виробники м'ясної продукції отримують необхідні кредитні ресурси під заставу виробленої продукції;
- ❖ гарантія високоякісної та дієвої системи сировинного забезпечення, що дає можливість здійснювати операції за заздалегідь регламентованими умовами, що відповідають критеріям актуальності, прозорості та об'єктивності;
- ❖ можливість врегулювання фінансово-економічних відносин між виробниками м'яса та заготівельними організаціями з оптових і роздрібних продажів.

Проблема виробництва та реалізації високоякісної м'ясної продукції, коли процедура покращення якості товарів з використанням механізмів державного дотування практично не вироблена, набуває останнім часом все більшої актуальності. Зазначені вище напрямки державного регулювання функціонування та розвитку м'ясного виробництва зайвий раз переконують у необхідності корекції поточного механізму підтримки промпідприємств галузі не через безпосереднє фінансування суб'єктів господарювання, а шляхом регламентації граничних часток у структурі роздрібною ціни.

### **Висновки та перспективи подальших розвідок**

Кінцевий результат реалізації м'ясної продукції варто розподіляти між усіма учасниками виробничо-торговельних відносин залежно від їх витрат. Також важливо одночасно й оперативно коригувати фінансово-економічні відносини між сторонами в контексті виробничо-торгових відносин. Наразі сучасні м'ясопереробні підприємства переживають суттєві труднощі, викликані необхідністю скорочення об'ємів виробництва та дефіцитним кадровим забезпеченням. У зв'язку з цим значна частина виробничих потужностей працює у півсили, що призводить до експлуатаційних витрат і, як наслідок, до значного зростання ціни на готову продукцію. Але оскільки підвищення роздрібною ціни має певні обмеження, галузеві промпідприємства намагаються мінімізувати витрати за рахунок зниження закупівельної вартості м'ясної сировини. Логічно, що подібні тенденції негативно впливають на фінансове благополуччя товаровиробників. Безболісно вирішити цю проблему дозволить, на наш погляд, апробація практики розробки граничних коефіцієнтів співвідношення оптових і роздрібних цін і вартості сировини.

Резюмуючи вище викладений матеріал, беремося стверджувати, що досягти позитивних тенденцій у функціонуванні м'ясопереробної галузі в цілому та соціально-економічної стійкості вітчизняних промпідприємств аналізованої галузі зокрема можна

---

шляхом успішної реалізації на загальнонаціональному рівні нормативно-правових, фінансово-кредитних, ліцензійних, тарифних та антимонопольних заходів.

### **Список літератури**

1. Бакуменко В. Д., Надолішній П. І. Теоретичні та організаційні засади державного управління: Навч. посібник. К.: Міленіум, 2003. 130 с.
2. Боженьова І. М. Теорія сталого розвитку та її роль у процесі управління підприємством. *Збірник наукових праць ВНАУ, Серія: Економічні науки*. Вип. № 3 (80). 2013. С. 21–28.
3. Васільєва Л. М. Державна підтримка як складова системи державного регулювання аграрного сектора економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 17. С. 85–88.
4. Гришан Ю.П. Державне регулювання діяльності підприємств у післяприватизаційний період. *Економіка України*. 2000. № 11. С. 14–22.
5. Дацій Н. В. Інвестиційна безпека інноваційного розвитку економіки. Інноваційно-інвестиційна і технологічна безпека трансформації регіональних економічних систем: монографія / за наук. ред. М. А. Хвесика. Київ: Наукова думка, 2013. С. 177–236.
6. Єщенко П. С., Палкін Ю. І. Сучасна економіка. К.: Вища школа, 2005. 325 с.
7. Омаров Ш. А. Концепція сталого розвитку в законодавстві України та країн світу і практика її впровадження. *Бізнес Інформ*. 2014. № 12. С. 85-95.
8. План заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.

### **References**

1. Bakumenko, V. D. and Nadolishnij, P. I. (2003). *Teoretychni ta orhanizatsijni zasady derzhavnoho upravlinnia*. [Theoretical and Organizational Problems of the State Administration]. Milenium. Kyiv. Ukraine.
2. Bozhen'ova, I. M. (2013). «Sustainable development theory and its role in the enterprise management process». *Zbirnyk naukovykh prats' VNAU*. Vol. 3 (80), pp. 21-28.
3. Vasileva, L. M. (2011). «State support as a component of the state regulation system of the agrarian sector of the economy». *Investments: practice and experience*. Vol. 17, pp. 85-88.
4. Hryshan, Yu. (2000). «State regulation of the activity of enterprises in the post-privatization period». *Ekonomika Ukrainy*. Vol. 11, pp. 14-22.
5. Datsii, N. V. (2013). *Investytsijna bezpeka innovatsijnoho rozvytku ekonomiky, Innovatsijno-investytsijna i tekhnolohichna bezpeka transformatsii rehional'nykh ekonomichnykh system*. [Investment security of innovative economic development, Innovative-investment and technological security of transformation of regional economic systems]. Naukova dumka. Kyiv. Ukraine.
6. Yeshchenko, P. S. and Palkin, Yu. I. (2005). *Suchasna ekonomika*. [Modern economy]. Vyscha shkola. Kyiv. Ukraine.
7. Omarov, Sh. A. «Conception of sustainable development in the legislation of Ukraine and countries of the world and the practice of its implementation». *Biznes Inform*. Vol. 12, pp. 85-95.
8. Plan zakhodiv z vykonannya Prohramy diial'nosti Kabinetu Ministriv Ukrainy ta Stratehii staloho rozvytku «Ukraina-2020». [Plan of measures for implementation of the Program of activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Sustainable Development Strategy "Ukraine 2020"]. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.

**Стаття надійшла до редакції 15.07.2019 р.**